

Miért fehér-kék a solymári zászló?

Esszé, tanulmány

Készítette: Milbich Tamás

2025





A településkép meghatározó elemei a címer, a pecsét és a díszzászló. A községi rendeletek ezekkel kapcsolatban világosan rögzítik a település önkormányzatának álláspontját, és ezáltal ezek a jelképek Solymár önmagáról alkotott képét jelenítik meg. A címer, a pecsét és a zászló mindegyike szimbólum is, vagyis többet fejez ki önmagánál. Jelen írás a solymári zászló színeinek történetével és szimbolikus üzeneteivel foglalkozik. Az elemzés célja, hogy tudatosítsa a solymári színek eszmetörténeti, kulturális és lélektani jelentőségét, szimbolikájukat megerősítse, illetve hangsúlyozza: a kék-fehér jelenleg a településimázs közmegegyezéssel.

Talán nincs egyetlen olyan helyi lakos sem, aki ne tudná, hogy a „Solymár” elnevezés a hagyomány szerint az itt élt középkori solymászok nevéből származik, hatályos címere pedig ennek megfelelően a címerpajzson ábrázolt egészalakos vadász a madarával, a solymári várral és a szőlőtőkével. **Az 1885-től létező jelkép** hosszú fejlődési utat járt be. Alkotótól függően több „mutációja” ismert, viszont a kompozíció, és az alapmotívum tekintetében mit sem változott, jól látható módon **a település identitásának legfontosabb jelképe** a mai napig.

Vélhetően egy ügyes kezű solymári hivatalnok kreatív, buzgó alkotása, de vannak akik szerint az egykor itt élt és alkotott **Nieger Károly adta** a település akkori vezetésének az



ötletet valamikor az 1880-as években. Bárhogyan is, a heraldikai és tartalmi szempontból sem teljesen helyes címer ma **közmegegyezéssel evidenciának számít**; pontatlanságai ellenére is szeretjük, elfogadjuk, magunkénak érezzük politikától, vallástól, hovatartozástól, származástól függetlenül. Nem ennyire eklatáns módon, de hasonló a helyzet kék-fehér színeinkkel is.

A solymári címerrel gyakran kék-fehér alapon szoktunk találkozni, leginkább zászló formájában, visszatérő arculati elemként koszorúkon, szalagokon, emléklapokon használjuk. Ezek **a színek másodlagos jelképek**, de utalnak a címerre és díszzászlóra. Ahogyan a címer, úgy a kék-fehér színkombináció is hagyományosnak számít. Emblematikus, a

településkép részének tekinthető színek. A kék-fehér szakszóval imázs attribútum, vagy imázs komponens. A két szín együtt, és külön-külön jelentést hordoznak, a megfigyelő számára üzenetet közvetítenek, még akkor is, ha ennek éppen nincs tudatában. Miért lehetséges ez? Nos, azért, mert ezek a színek egyszerre vannak jelen a helyi kultúrában, a helyi közéletben, a néplélek különböző rétegeiben, és ahogyan a címer, úgy ezek is a **közösségi önkifejezés evidenciáinak** számítnak.

A „solymári kék”

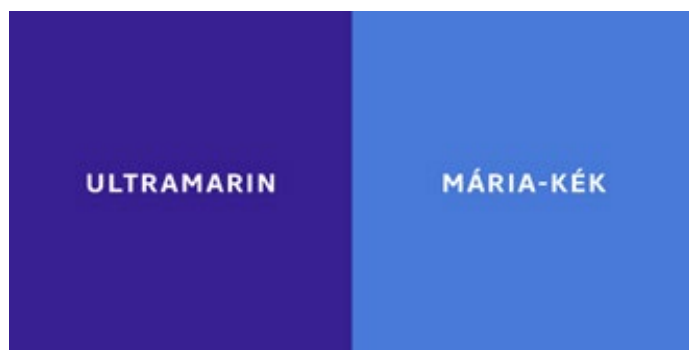
A kék-fehér színekombinációt ma sokan a helyiek közül nemes egyszerűséggel csak úgy ismerik, hogy ezek Solymár színei. Kék-jét szokták solymári-kéknek nevezni, mint ahogyan nem kevesen a zöld egy bizonyos



Hagyományos zöld színű kerítés (Pacsirta utca)

árnyalatát is szeretik solymári-zöldként emlegetni. A 19-20. század folyamán a legtöbb ház kerítését, ajtófélfáját, ablakkeretét az olcsó, könnyen hozzáférhető krómoxid-zöld színű festékekkel védték. Ezt az élénk zöldet hivatalosan semmilyen emblémánk nem rögzítette, pusztán a színhagyományban és

a szórványos alkalmazásában kapott szimbolikus jelentőséget „solymári-zöld” néven. Más a helyzet a késsel, amelynek helyi árnyalata hivatalos leirat szerint csupán ennyi: sötétkék. Miután színkód tekintetében csak egy 2000-ben, illetve 2015-ben hozott önkormányzati rendelet alapján tudunk tájékozódni, elég nehéz a solymári kéket beazonosítani. Különböző ipari, művészi, történeti és liturgikus színszabványokban azonban közös, hogy **az ultramarin-kéket mindegyik-**



ben megtaláljuk, sőt a liturgikus színhasználatban a solymári-kék az ultramarin közeli rokonához, a Mária-kékhez is társítható tónus. A Mária-kék és az ultramarin önmagukban szimbolikus árnyalatok, komoly múlt és hagyományra tekintenek vissza. Nem lehet véletlen tehát, hogy a történelem során a helyi döntéshozók ezeket preferálták. Az okokat a helyi hagyományban és az identitásban éppúgy megtaláljuk, mint a kultúrtörténet időtlen rétegeiben.

Milyen a „solymári-kék”?

Pontosítsuk, milyen is a solymári-kék? Mint fentebb láthattuk, két árnyalat jöhet szóba: az úgynevezett Mária-kék, amelyet hívnak **Madonna-kéknek**, illetve az ultramarin-kék,



amely az előbbi „ősének” tekinthető. (Apró, de fontos tudnivaló, hogy a művészettörténeti szakirodalom megkülönbözteti a pigment és a szín fogalmait egymástól. A pigment egy szín fizikai forrása, míg a szín azt a szín-élményt jelenti, amelyet a szemlélőben a pigment kelt.) **A Mária-kék színként, az ultramarin pedig elsősorban pigmentként értelmezhető,** és mivel az ultramarin pigmentet komoly kihívás utánozni, ezért a Mária-kék intenzív, tiszta tónusa lehet az a szín, amelyet ma solymári-kéknek aposztrofálunk. Természetesen mindez nem véletlen: a 18. század folyamán Solymáron is kibontakozó Mária-kultusz alapvetően határozta meg a település számára ezeket a színélményeket.

A fehér szín Solymáron

Az újkori Solymár színhasználatában a legáltalánosabbnak mondható a fehér. Nem csoda, ha a település hivatalos zászlajának leírásában is a fehéret szerepelteti első helyen a rendeletalkotó. A fehér szín 18–20. századi használata kapcsán főként a **népi jelentésrétegeiből, illetve liturgikus vonatkozásaiból érdemes kiindulni** Solymár

esetében. A régiek zömében katolikusok voltak, így a liturgia és a népi praktikum itt szintén meghatározó tényezők. A katolikus hagyományban **a fehér a tisztaság, az ártatlanság, a szentség és a feltámadás színe.** Ünnepi misealkalmakhoz (karácsony, húsvét, Mária-ünnepek, pünkösöd) mindig kapcsolódott a fehér szín.

A vallási rítusokban a tisztaságot és az ártatlanságot fejezi ki: régen keresztelőkor a csecsemőt fehér ingecskében vagy pólóban vitték a templomba, elsőáldozáskor a lányok fehér ruhát viseltek, a halottat fehér vászonleplel takarták be. Különösen gyermek- és ifjúhalál esetén volt szimbolikus ereje a fehérnek (koszorú, fehér koporsó). A fehér szín egyes templomi zászlók, baldachinok, oltárterítők, miseruhák, misepalástok, ministránsruhák esetében is mindig állandó volt.

A fehér színű vászon volt a mindennapi viselet legfontosabb alapanyaga is. Fehérítéssel a patakok mentén, a mai Párkány utca északi oldalában élő asszonyok foglalkoztak. A len- és kenderalapú anyagok könnyen moshatók, napra terítve fehéríthetők voltak. Ünnepi viseletként a férfiak régen fehér vászoninget viseltek, sőt, egy időben a vőlegény kabátja is fehér színű volt. A menyasszonyi ruha a 19. század közepétől vált fokozatosan általánosan fehérre, Solymáron inkább az első világháború után honosodott meg ez a szokás. (Korábban a fekete vagy a sötét színek voltak a menyasszonyi viselet meghatározó árnyalatai.) A házakat, ólakat, pajtákat is lehetőség szerint minden évben (búcsúkor) fehér meszeléssel frissítették, így **a fehér egységes és szép településképet biztosított a solymári kultúrtájnak** – legalábbis a második világháborúig biztosan.

A solymári zászló fehér színű sávja kapcsán végül fontos azt is tisztázni, hogy **a fehér valójában ezüst**. A heraldikában ugyanis a címerekben lévő fehéret ezüstként (Argent) kell értelmezni, és ez általában a zászlón is igaz. A középkorban, ha valóban meg akarták festeni az ezüstöt, gyakran ezüstlemez vagy ezüstpigmentet használtak, de ez nem volt célravezető, mert vagy nehezen volt elérhető, vagy nem volt tartós. Ezért elterjedt, hogy egyszerűen fehér festékkel helyettesítsék. A legtöbb történeti zászló úgy készült, hogy ezt a heraldikai szabályt követte. A solymári zászló megalkotása kapcsán nincs olyan információ, hogy a fehér szín itt történeti eredettel lenne összefüggésben. Ám miután zászlón szerepel, **a heraldika adja meg számára a tényleges formaiságát**: a fehér itt is ezüstre utal.



A solymári kegykép ezüst koronái (földesúri ex voto)

A heraldika és a keresztény szimbolika szintén találkozik a solymári zászló fehér sávjában. Az ezüst-fehér ugyanis egyértelműen **kapcsolható a Mária-tisztelet képi nyelvéhez** is. A katolikus ikonográfiában az ezüstnek hasonló jelentései vannak, mint a heraldikai ezüstnek. A solymári ezüst-fehér

a holdfény–tisztaság liturgikus jelentéskörhöz kapcsolódik, hiszen Máriát gyakran „a holdon állva, Napba öltözötten” ábrázolják. A Hold ezüstje (vagyis a solymári fehér) a női princípium, az alázat és a befogadás jelképe.

Bajor eredet?

Gyakran érvelnek ma Solymáron azzal, hogy az itteni kék-fehér színekombináció valójában a bajor zászló színeiből eredeztethető. Miután Solymárra a 18. században ide érkezők zömében valóban Badenből, Württembergből és Bajorországból jöttek (a stájer,



frank, thüringiai, morva és tiroli területekről érkezettek mellett), kézenfekvőnek tűnhet ez a feltételezés. A régi solymáriak nyelvhasználatára szintén ezt a vélekedést látszik alátámasztani, hiszen kevert dialektusban, de javarészt bajor-osztrák dominanciájú volt a nyelvük. A zene- és énekkultúrából szintén azt vélelmezhetnénk, hogy a bajor kultúra és identitás élt tovább a kék-fehér színeken keresztül Solymáron. Ezzel az érveléssel azonban több probléma is felmerül.

Legelsőként az látszik, hogy a „solymári kék” és a bajor kék tónusában teljesen eltér. Előb-

bi mélykék, utóbbi világoskék. A „Bavarian Blue” ugyan nem tartozik az európai heraldika szigorúan meghatározott tinktúrarendszerébe (öt alapszíne: vörös, kék, zöld, bíbor, fekete), mégis hivatalosan rögzített árnyalat, amely a nemzetközi színjegyzékekben is megtalálható (RAL 5015 / Pantone 299 világoskék). Árnyalja az összképet, hogy a heraldikában **mind a bajor kék, mind a Mária-kék az azúr (kék) tinktúrához köthető színárnyalat**, jóllehet a modern gyakorlatban a bajor változatot külön névvel, „Himmelblau”-nak, azaz égszínkéknek nevezik. Talán ebből a félreértelmezésből is adódhat az, hogy a solymári Mária-kéket gyakran nézik bajor égszínkéknek.

Másodszor: a 18. században ide érkező németek jobbágyok voltak. A tudatos, modern, polgáris értelmezés szerinti kollektív identitásformálás ebben az időben egyáltalán nem foglalkoztatta őket. **Önazonosságukat egyházi szimbólumokkal, vallási jelképekkel, folklórjukon keresztül kielégítően meg tudták élni.** Ráadásul ittlétük kezdeti időszakában életük a túlélés és a biztonság megteremtése mentén zajlott, korántsem a kollektív, absztrakt szimbólumok (pl. címer) tudatos megformálásával voltak elfoglalva.

Harmadszor: manapság a helyi nemzeti-ségi fiatalság is előszeretettel használja a dirndl-viseletet svábbbálokon vagy hagyományőrző, zenés-táncos rendezvényeken. A dirndl eredetileg alpesi paraszt- és munkaruha volt, amely a 19. század közepén a Tracht-mozgalom hatására vált ünnepi viseletté. A nemzeti romantika idején a városi elit és az uralkodóházak emelték divatba. A 20. század elején, különösen az 1910-es Oktoberfest felvonulással és a Wallach-fivérek

törekvésével (a paraszti viseletből alakítottak városi divatot), a dirndl a turizmus és a városi középosztály ünnepi öltözetévé lett. A két világháború között nemzetközi divattá vált. A második világháború után kissé háttérbe szorult, de az 1972-es müncheni olimpia és az **1980-as évek újra felfedezése után** ismét erős kulturális jelképpé nőtte ki magát. Solymáron nagyjából az 1970-es évek közepétől, és az 1980-as évek elejétől kezdett megjelenni fokozatosan és vált a helyi bálok kedvelt viseletévé.

Ma a dirndl nemcsak hagyományőrző ruha, hanem a bajor–osztrák **identitás popkulturális szimbóluma** is, amelyet a fesztiválok, különösen az Oktoberfest tettek világszerte ismertté. A solymáriak is könnyűnek, lazának, sikkesnek, de egyben hagyományőrzőnek tartják egyszerre. Sokan úgy érzik, hogy ezzel a solymáriságukat is ki tudják fejezni. Ebben a visleteben nagyon gyakoriak a bajor színek. Így válhatott némi kanyarral és egy csipet anakronizmussal a bajor világoskék-fehér a helyi fiatalok körében a német-ség, a bajorság, vagyis a származás komfortos, egyszerűsített, modern kifejezőjévé a színeken keresztül is.

Negyedszer: régen a kék-fehér szín jelentése és használata merőben eltért attól függően, hogy mely társadalmi réteg élt vele: más okból jelent meg a földműves parasztságnál, és más funkciót töltött be a földesurak világában. Érdemes ezért röviden kitekinteni a schwabenzug előtti bajorok kék-fehér színhasználatának fejlődésére is.

Bajor arisztokráta szimbólumalkotása

A bajor szimbólumhasználatban a hangsúly egyértelműen a heraldikai, dinasztikus, történelmi, politikai szempontok játsszák a döntő szerepet. A reprezentatív színhasználat némethonban **területi identitást fejezett ki elsősorban, arisztokratikus felségjelzőként vált hagyománnyá** és a politikai elit érdekeit szolgálta.

A német – és különösen a bajor (világos) kék-fehér: heraldikus színek, eredendően a Bogen grófság örökségéből, a Wittelsbach-dinasztia hagyományaiból származik. (A Wittelsbachok több mint 700 éven át (1180–1918) Bajorország uralkodó házai voltak, az ő címerük lassan egyenlő lett magával Bajorországgal.) A mai napig ezek dominálnak



a kulturális arculatokban alsó-bajor vagy felső-bajor városoknál, így jelzik történelmi kötődésüket a Wittelsbach-házhoz vagy Bajorországhoz.

A fehéret és a kéket ugyanakkor számos nemzet használta nemzeti önépítésére. Európában sok ország a 19. század folyamán, a modern nemzetállamok kialakulásának időszakában választott magának konkrét

színeket és jelképeket, hogy tudatosan formálja a saját nemzethez tartozás érzését az emberekben. Jóllehet a kéket és a fehéret több európai ország is magáénak vallja (például Görögország, Finnország), tényszerűen valóban elmondható, hogy **Európán belül a kék-fehér különösen markánsan a német nyelvterületen jelenik meg.** A már említett Bajorország, Felső-Ausztria, Poroszország egyes tartományaiban és Szász-Anhalt emblemikus jegyeiben, de különböző városok – München, Linz, Ingolstadt, Landshut – arculatában is megtaláljuk ezt a színkombinációt, ahol már nemcsak a történelmi, hanem a szimbólum vallásos, spirituális üzenetei is szerephez jutottak.

Telepes jobbágyok szín-szimbólum-használata

A kék szín solymári jelentősége az ide érkező német jobbágyok mindennapi viseletében és **textilkultúrájában** (ruhaanyag és techni-



II. Miksa Emánuel bajor választófejedelem. Részt vett az 1683-as Bécs felmentésében, majd 1688-ban bajor seregeivel fontos szerepet játszott Nándorfehérvár elfoglalásában. Későbbi politikai döntései közvetve komoly szerepet játszottak a Schwabenzug létrejöttében.



kaválasztás), valamint **vallásos szokásaikban** (Mária-kultusz) keresendő. Az indigóval festett, fehér mintás kékfestő (Blaudruck, Modrotisk, Kékfestés) kelmék széles körű elterjedése a németekhez kötődik, és éppen a betelepülés idején (1710–1780) terjedt el Európa szerte. Ebben az időben már működtek kékfestő műhelyek Bajorországban, Württembergben és Ausztriában. A vándorlás idején Stájerországban, Alsó-Ausztriában a kékfestő technikát már alkalmazták a nagyobb városokban, tehát a betelepülő németeknek már lehetett fogalmuk a kék szín divatjáról, népszerűségéről. A kékfestés kis késéssel a 18. század folyamán Magyaror-

szágon is elterjedt, a szakirodalom szerint éppen **a letelepülő németajkúak közreműködése révén**. A század végére a falusi öltözködésnek meghatározó darabjaivá lettek.

Solymáron valószínűleg különösen **a kötények, szoknyák és munkaruhák** esetében volt kedvelt a kékfestő anyag használata. Zsámbéki forrásból tudjuk, hogy a budakörnyéki falvakban 1848 előtt a sötétkék posztó volt a férfiak közkedvelt ünnepi viselete, igaz azonban az is, hogy kékfestőben – jelenlegi ismereteink szerint – a sváb menyasszonyok nem nagyon álltak oltár elé és a gazdagabb parasztok sem annyira kedvelték, Solymáron sem. A kékfestő ruhákat a 19. század közepétől tehát főként hétköznapi kimenőnek, egyfajta munkaruhának használták, ez azonban nem a kék szín népszerűségének hanyatlásáról szólt. A **divat változott meg**: a kékfestő ruhák kedveltsége a 19. század végén kezdett igazán hanyatlani, és a 20. század első felére gyakorlatilag kiveszett a falusi viseletből a gyáripari, olcsóbb és vál-



Községi bíró (előljáróság) Pillmann Márton, 1915 körül



Solymári (közember), Seemann András, 1915 körül

tozatosabb textíliák megjelenése miatt. A városi divat utánzása és a konfekcióipar előretörése a kékfestő viseletek teljes eltűnését eredményezte.

Mindezek alapján arra következtethetünk, hogy a helyiek származásuknál fogva valóban sok szállal kötődtek a bajor mintákhoz, Magyarországon mégis teljesen új helyzetben kellett új önazonosságot kialakítaniuk. Ha a telepések hoztak is magukkal bajor színpreferenciákat vagy motívumokat, azok inkább a hétköznapi szokásaikból, vallásos hagyományból eredhettek, nem pedig korábbi bajor gazdáik dinasztikus, hatalmi, vagy tartományi jelképhasználatából fakadtak. Miután német nyelvű hazájukból a jobb élet reményében érkeztek, kevésbé hihető, hogy valamely ottani bajor nagyúri család színeivel kívántak volna emlékezni származásukra. Új helyre érkezni, új otthonra lelni részben új identitás kialakítását, részben pedig a régi megtartását jelenthette.

Az solymári svábok **nyelvükön és folklórukon keresztül őrizték meg régi önazonosságukat, míg az újat a templomhoz és a magyar hazához fűződő lojalitásukon keresztül, a nemzeties külsőségek formalitása révén fejezték ki.** Számos kutatás foglalkozik a témával, de helyi szinten elmondható, hogy a németiség – úgy a boldog békeidőkben, mint a trianoni országhataszt-rófa után – meglehetősen nagyfokú lojalitást mutatott Magyarország és annak legfontosabb nemzeties jelképei iránt. A solymári kék-fehér színek bajor eredete tehát részben igaz, részben téves: hiába tűnik elsőre meggyőzőnek az érvelés, valójában inkább a kék szín gazdag kultúrtörténetéből és a heraldikában rejlő félreérthetőségből született.

Szimbólumalkotás Solymáron

Érdemes itt újabb kis kitérőt tenni, mielőtt a solymári kék másik forrására, a Mária-kultuszra térnék. A színek mellett a címer fej-



Liszt Ferenc tisztelői körében. Az első sorban Haynald Lajos bíboros, Liszt Ferenc, Apponyi Albert gróf, Karátsanyi Guido gróf (Solymár földesura). A hátsó sorban Huszár Imre, Széchenyi Imre gróf, Mihalovich Ödön, Auguszt Antal báró, Hans Richter és Johann Nepomuk Dunkl. A fotót Kozmata Ferenc készítette 1873-ban.

lődése sem hagyható figyelmen kívül. Az első – talán még emblemának sem tekinthető – világi jelképeket a solymári községi pecsétken találjuk, amelyek az egyébként nagyon elterjedt csoroszlyát, ekevasat és búzát ábrázolták. Ezek pusztán a hivatali ügyintézés eszközei voltak, lényegében a kor szervilizmusát jelképezték. Öntudatot, azaz deklarált „solymár-

iságot” még nem fejeztek ki velük, társadalmi rangot viszont annál inkább. A jobbágy identitása a föld és annak megművelése, valamint a szolgálat. Az 1708-tól 1885-ig dokumentált helyi pecsétek különböző változatai pusztán jelzés értékűek voltak a helyi közigazgatásban – olyan funkciót töltöttek be, mint manapság egy közlekedési tábla.

A szimbólumhasználat helyzete Solymáron is a 19–20. század fordulóján változott meg, amikor mind Európában, mind hazánkban, mind helyi szinten látványos változások történtek. A szekularizáció (állam és egyház szétválása), a nemzeti romantika, Magyarország nemzetté formálódásának folyamata Solymáron is nyomot hagyott. A századfordulón hatalmas átalakulások zajlottak községünkben is: a modernizálódó, fejlődő, polgárisodó légkör, a társadalmi átrendeződés, a parasztság szabadabbá váló státusza, a helyi vezetők nemzetbarát szemlélete és a földesurak gondoskodó paternalizmusa mind a település önálló önmeghatározása felé terelték a közösséget. **A boldog békeidőkben született meg tehát Solymár kollektív ön-reprezentációjának igénye.** A szimbolikus önreprezentálás jelentősége jellemzően az országos, hazafias trendek mentén formálódott ki.

A ma is használatos jelképeink (címer, pecsét, zászló) létrejötté a 19–20. századi **helyi előljáróság és a birtokos nemesség közös akaratának eredménye**, semmiképpen sem a német származású jobbágyok vagy parasztok szándékának kifejeződése. A vidékies helyi németiség és a városias magyar birtokosok eléggé eltérő világban éltek, ám a társadalmi szakadék ellenére is közeledtek egymáshoz. E kölcsönös egymásrautaltság

nyomán fontos, szimbolikus aktusnak tekinthető az újkori Solymár első közös „nagyprojektje”, a római katolikus templom megépítése (1777–1821).

Az új nagytemplom építésében az akkor még jobbágysorban élő solymári lakosság is komoly szerepet vállalt: égette a téglákat, végezte a kézi munkát, fuvarozta az anyagot. A templom a földesúr által is szentnek tartott helyre épült, Majthényi Károly saját családi sírboltjának szánta (az idők folyamán több méltóság is ide temetkezett). Az esemény mindkét fél számára szimbolikus volt. Bár a templomépítő halála előtt, (sem utána) nem volt zökkenőmentes a kapcsolat (lásd: urbér-rendezés), mégis **a templom felépítése révén megszületett az együvé tartozás törekény, ám nagyon is szimbolikus élménye** a közös templom apropóján.

A falusi solymáriak identitását hosszú időn át bőven kifejezte a templom és a kegykép –



Solymász a templomban, a kegyúri padok egyikének díszítése (véltetően Nieger Károly alkotása, 1903 körül)



Szimbólumhasználat a templomban: Lohr Ferenc által festett neobarokk Mária-monogram a templomhajó középső süvegboltozatán. A solymári népi vallásosság legfontosabb szimbóluma 1934-től 1964-ig volt ebben a formában látható.



Szimbólumhasználat a templomban: A kegyúri padok egyikének díszítése a szentélyben. 1858 után készült, a Karátsonyi család grófi címerét ábrázolja.



Szimbólumhasználat a templomban: a templomépítető Majthényi és Beleznai családok márványkőbe faragott címerai a bejárat fölött. Az aranyozott változat a kegyúr sírboltja fölött látható. A földesúri címerhasználat első kollektív reprezentációi Solymáron. Az 1780-as évek óta látható.

tálása akkoriban főként a nemesség, illetve a 19. században feltörekvő polgárság kiváltsága volt – nem volt ez másként Solymáron sem.

A századforduló körüli évek különösen jelentős időszaknak számítottak a település életében, hiszen megépült a vasút (1896), az iskola (1903), beindult a Sturm-féle téglagyár (1905), és az első patika is megnyitott (1908). A helyi kulturális élet porondján megszerveződött a nemzeti gondolkodást előtérbe helyező civil társaság, az „Első Solymári Magyar Társaskör”, akik a Templom téren lévő törzshelyükön rendszeresen összejártak. Alapszabályuk szerint a hazafias érzés ápolását és a magyar nyelv terjesztését tűzték ki célul a nép körében. Tekintettel Solymár német nyelvű lakosságára, a társaskör minden alkalmat meg kívánt ragadni, hogy a közösségi ünnepeken, a társaskör társadal-

ez majdnem száz évig így is maradt. Új fejlemény volt azonban a jelképhasználatban, amikor 1885-ben felbukkant a solymászt ábrázoló címer a hivatalos ügyintézésben, utalva **a település magyar történeti múltjára**. Ez az első nyom a tudatosan és célzottan használt szimbólumra. Nyilvánvaló, hogy a **nemzeti romantika és a polgáriasodás jegyében** történt. Az önazonosság reprezen-

mi és kulturális eseményein, összejövetelein, előadásain a „*magyar nemzeti érzületet erősítse, és a nép lelkét csiszolja, erkölcsi életét nemesbítse*”.

Ebben a légkörben természetes módon vált fontossá a helyi elit és értelmiség számára az önreprezentálás, az eredetmítosz-gyártás, a historizmus. **Az 1890-es években már településünkön élt Nieger Károly festőművész** is, aki a híres Nieger-Valkó kúriát építette, és a templom nagy méretű oltárképeit készítette. Vélhetően ő is ezen társaságon keresztül tudott bekapcsolódni a közösség életébe, igaz csak rövid ideig. Valószínűsíthető, hogy e magyarérzelmű, romantikus helyi elit társaság már korábban is létezett más formában, talán Nieger Károly ezen összejövetelek egyikén, egy eszmecsere alkalmával vázolta fel a helyi előljárásának a címer és a jelképhasználat fontosságát. **Nem kizárt, hogy ő volt az ötletgazda és a pecsét grafikájának megalkotója 1885-ben.** Bizonyíték lehet erre, hogy a templom szentélyében ta-

lálható kegyúri padok egyikén már festett formában, a Niegerre jellemző stílusjegyekkel jelenik meg először a madarát tartó solymász alakja művészi kivitelben – immár címerszerű attribútumokkal, pontosan úgy, ahogyan azt később a mai címeren is láthatjuk.

A kék-fehér, mint zászló

A solymári kék-fehér eredete a település valóságos múltjához, szakrális hagyományaihoz köthető. Árulkodó jel, hogy ilyen a színe és arculati megjelenése a solymári zarándokzászlónak is, melyet a templomban őriznek.

Nagyobb vallásos ünnepek alkalmával, amelyhez körmenet is kapcsolódott, vagy akár nagyobb egyházi méltóság fogadása kapcsán is fontos szerepük volt a különböző **testületi zászlóknak**. Ezek jelképezték ugyanis egy szerveződés helyét a solymári közösségen belül. Így minden, magát komolyan vevő, és a község életében reprezentatív szerepet felvállaló egyesületnek volt saját zászlaja.



Körmenet a Templom téren, elől a zarándokzászlóval



Solymáriak a Szent Jobb-körmeneten, 2013

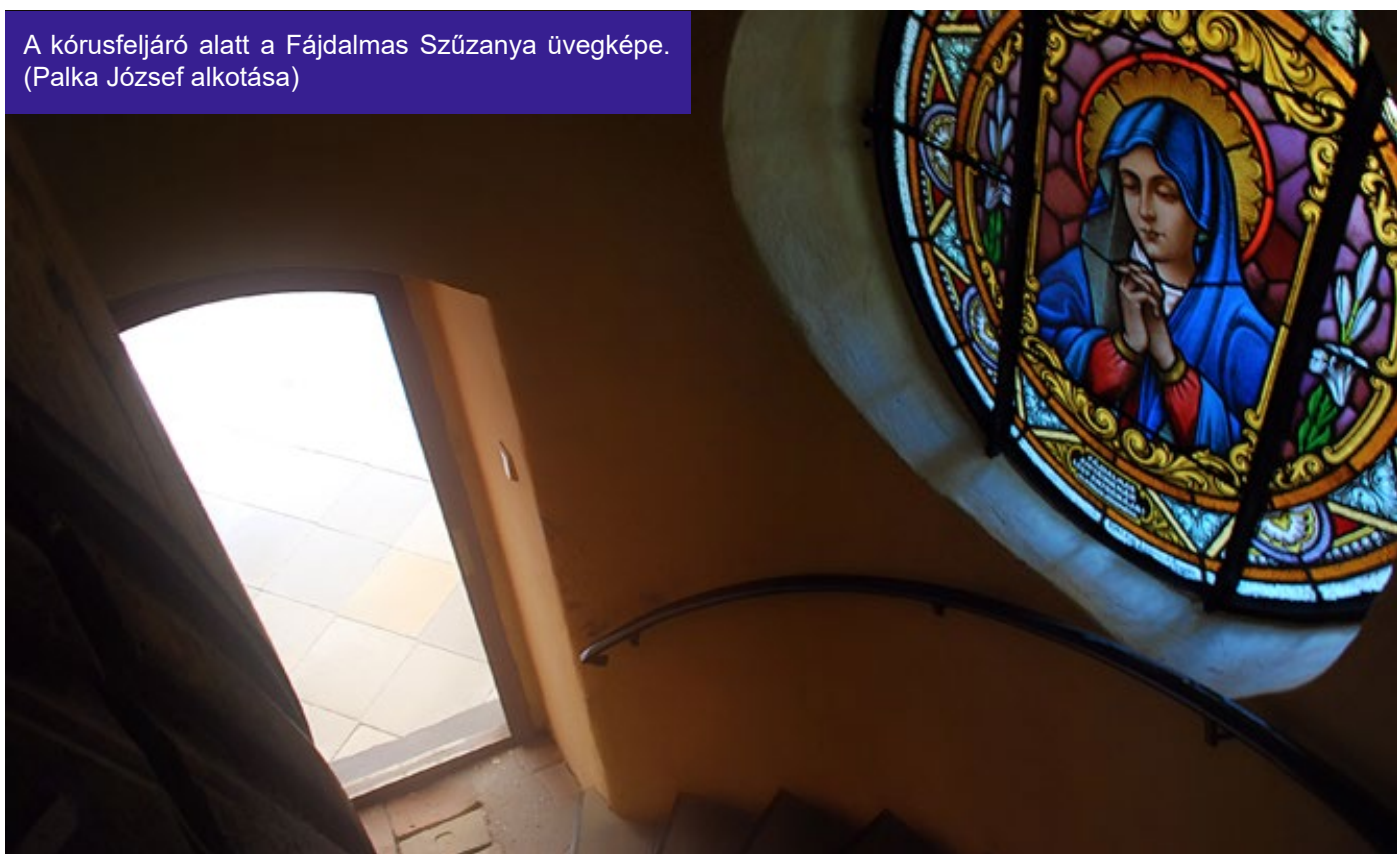
Ezek külalakját, tartalmi jellegét javarészt **az egyházi liturgikus szokások határozták meg**, azonban a 19. század második felétől a zászlókat színük szerint már nemzeties célok reprezentálására is felhasználták. Seres István visszaemlékezése szerint a nagyszombati körmenetek alkalmával a menet elején vitték a két pirosat, a menet közepén a fehérét, a menet végén a két zöld színű zászlót, hogy a menetben a hazafias érzület is hangsúlyt kapjon.

A kék-fehér színekombináció a rendszerváltást követően túlnőtte szakrális jellegét, az önkormányzat is magáénak érezvén, elkezdte használni a település történeti emlékezetének és **az egész község identitásának reprezentálására**. Ezek a színek az 1990-es évek első felében jelentek meg zászló formájában különböző reprezentatív és protokoll események kapcsán. Sajnos arra vonatkozóan, hogy önkormányzati szinten milyen módon, vagy milyen érvek men-

tén vált hivatalossá annak idején, már nem igazán sikerült információkhoz jutnom. Az első két önkormányzati ciklus polgármesterei sem igazán emlékeztek már ezekre az indíttatásokra. Talán ebből is látszik, hogy a települést reprezentáló szimbólumok (címer, zászló, pecsét) **jegyei evidenciák, „mitikus időtlenségben” fogantak, a kollektív ön-reprezentáció természetes alakulásának részeként.**

Tényként állítható, hogy a kék és fehér színek közmegegyezéssel szimbolikus jegyekké váltak az elmúlt 250 év alatt, éppúgy ahogyan a címer is (amely éppen a rendszerváltáskor, komoly társadalmi vita után kapott lakossági megerősítést). A solymári kék-fehér tehát nagyjából 35 év óta része hivatalosan a demokratikusan intézményesült Solymárnak, de kulturális értelemben jóval régebb óta tekinthető a településimázs jellegzetességeinek.

A kórusfeljáró alatt a Fájdalmas Szűzanya üvegképe.
(Palka József alkotása)



A mindent megalapozó Mária-kultusz

Általánosságban a kék szinte minden kultúrában az ég vagy a tenger színe, ezért a legtöbb vallásban is az isteni vagy mély emberi tulajdonságok jelképe. A kék legtöbbször a spiritualitással vagy a moralitással is összefüggésben van, nem csoda, ha a kereszténység végül ezzel a pigmenttel, színnel, tinktúrával találta a legmegfelelőbbnek szimbolizálni Szűz Máriát, legyen szó liturgikus (szent), vagy heraldikus (profán) környezetről. Amikor a heraldika megszületik (a 12. században), a Mária-tisztelet már régóta mélyen beágyazott, központi vallási hagyomány volt. A heraldikának így nem volt nehéz átvennie a kékhez társított nemes jelentéseket.

Az azúrkék tinktúrát a heraldikában is az **állhatatossággal, a közösséghez, az uralkodóhoz vagy egy eszméhez való hűség vizuális megjelenéseként értelmezte.** A segédtudományban a kék az igazságosságot, a tiszta, becsületes szándékot éppúgy megüzeni, mint a jámborságra, a bölcseségre és az elmélkedésre való hajlamot.

A Mária-kultusz etikai üzeneteit így a heraldikus színek is közvetíthették, saját vonatkozási rendszerén belül megüzenhette. A heraldikában a Mária-kultusz kettős módon jelenik meg ma is: egyrészt ikonográfiai jelképekkel (csillag, korona, liliom, hold, monogram), másrészt a kék szín önmagában is utalás lehet, különösen ha vallási környezetben, Máriának szentelt közösség vagy település életében szerepel. Településünk ezek közé tartozik, zászlóján ezért szerepel teljes hite-

lességgel és megalapozottsággal a mélykék, vagyis az ultramarin pigmentre utaló sötét-kék szín.

Az ultramarin alapanyagát (lapis lazulit) egyébként Afganisztánban bányásszák a mai napig. Volt idő, amikor az arany árával vetekedett, különlegessége és ritkasága révén így alkalmas volt arra, hogy a 12. századtól kezdve kifejezze **Mária különleges tiszteletét (hyperdulia).** Az ultramarin Mária köntösének színe lett, ennek egyik árnyalatát nevezték el Mária-kéknek. Idővel a méregdrága festéket azurittal, és kobalttal is helyettesíteni tudták, ezek árnyalata alpból kissé eltér az eredeti ultramarintól.

A 20. század elejéig országosan ismert búcsújáró hely voltunk, a kegyhely révén a Mária-kultusz legtöbb szimbolikus velejáróját – így a Mária-kéket és a fehéret is – magunkévá tettük. A kék és a fehér egyértelműen Szűz Mária színeként volt ismert Solymáron is, és nem volt kérdés, hogy ha valami **ünnepi, fennkölt, magasztos**, akkor csakis a kék vagy a fehér szín jöhet szóba (a fekete mellett).

A régi solymáriak számára solymárinak lenni alanyi jogon járó rangot, természetes büszkeséget, tehát kéket és fehéret jelentett. A legszebb ünnepi színek a tisztaságot (fehér) és Máriát (kék) jelezték. Nem kétséges, hogy színeink **a régi solymári öntudattal vannak összefüggésben**, amelyet a kultushely szakrális nimbusza kölcsönzött a helybeli emberek lelki világának. A németajkú „honfoglalók” a maihoz képest jóval vallásosabb érzülettel rendelkeztek, természetes módon tartozott minden az identitásukhoz, ami a hitüket, hitvallásukat, vallásos érzéseiket, min-



Milbich Terézia emlékének készített emlékkép, Maria-hilf típusú ábrázolás, ultramarín kék köpennyel (1872)



Koszorúzás hagyományos solymári színekkel

dennapi reményüket ki tudta fejezni. A kék és a fehér ilyen színek voltak. A kifejezésmódon ugyanakkor nem kellett túl sokat töprengeniük vagy vitatkozniuk a régi solymáriaknak, hiszen ezt a munkát észrevétlen módon elvégezte helyettük a barokk kori Mária-kultusz, pontosabban a kultuszban kibontakozó **liturgikus ikonográfiai hagyomány**.

Ezzel együtt érdemes azt is látni, hogy a Szűz Mária és a kék szín kapcsolata nem a 17-18. századi barokk-kal kezdődött. Már a 431-es Efezusi zsinaton örökérvényű igazságként (dogmaként) rögzítették, hogy Mária „Theotokosz”, azaz Istennek Anyja. Miután Mária személye így kiemelt tiszteletet kapott, az egyházi liturgiában és az ikonográfiában is meg kellett különböztetni, amire tökéletes volt az ultramarín drága festő pigmentje.

Árnyalja a kék szerepét, hogy a kora középkorban inkább a szegényebb rétegek és a mesteremberek színe volt, sőt még koráb-

ban, a római birodalomban sem éppen az előkelők használták. Középkori felértékelődése egész Európában nagyrészt a Mária-kultusznak köszönhető: **a szentség, az alázat és az erény jelképévé vált.**

A kék szín vizuális térnyerése előbb a bizánci majd a nyugati hagyományban bontakozott ki. A Mária-kultuszban az Istenanyához köthető jellegzetes tárgyak (attribútumok) váltak markánsan kékké a középkor folyamán: **Szűz Mária kék palástja** a 11–12. századtól, de eredetileg a **bizánci uralkodók** (császári) **színének számított**. A nyugati liturgikus ikonográfiában a „Mennyei királynője” típusban a kék ég már nemcsak pusztá háttérként szolgált, hanem Mária kozmikus méltóságát is szimbolizálta.

Megjelentek **a kék virágok** az ábrázolásban, különösen a késő középkor során a kék **liliom** és a vörös **rózsa** formájában. Később ezek váltak a romantika és a misztika szim-



Immaculata. Solymár legrégebbi kegyszobra: már az 1764-es egyházmegyei látogatás jegyzőkönyvében (Visitatio Canonica) is megemlíti. Több, mint valószínű, hogy ezt a szobrot hordozták körmenetekkor is.

bólumaivá, de gyakran előfordult az is, hogy Mária rózsáit kék színnel festették meg elérhetetlen **(lelki) szépségét, tisztaságát, a fájdalmat és a megváltásra utaló szenvedést** kifejezendő. Mária mennybevételének vagy megkoronázásának szimbolikus jeleneinél is sokszor **kék mandorlával** (mandula alakú fényudvarral) ábrázolták. A gótika és a reneszánsz egyes korszakaiban van példa arra, hogy Mária feje körül nem arany, hanem **kék glória ragyog**, jelezve a szűzies női fényt, amely nem aranyló és napszerű, hanem éjszakai, csendes és rejtett szentséget fejez ki. Az 1858-as Lourdes-i jelenés óta ábrázolják Máriát fehér ruhában és **kék övvel** is. Itt a kék szimbolikus jelentése szintén szakrális: az engedelmességet, és a nemes igába való alázatos önátadást testesíti meg.

Ne gondoljuk, hogy a kéket csak az egyház használta emelkedett gondolatainak kifeje-

zésére. Az egyházi mellett a világi színhasználat is közrejátszott a kék felemelkedésében. IX. Lajos **francia király** (1214–1270) elsőként viselt **kék színű öltözetet**, ezzel a formabontó szokásával sokat tett azért, hogy a kék a királyok színévé váljon (királykék), vagy legalábbis a francia királyi hatalom reprezentálását hatékonyan kinyilvánítsák vele. A „hóbort” folyományaként a gazdagok, és a jómódúak köreiben is hamar közkedvelt és keresett portéka lett a kék pigment és festőszín, amit kezdetben meglehetősen nehéz volt beszerezni. Az építészetben a kék szín „felfedezése” szorosan összefügg a **gótikus templomok üvegablakainak** festésével: 1140-ben elkészült párizsi Saint Denis Bazilika. Ablakait kobalttal színezték kékre, amely egyedi színű kékes fényt eredményezett. A templomot fényei miatt a keresztény világ csodájának tartották. Persze a kék szín kultúrtörténeti szemezgetéseit naphosszat folytathatnánk.

A kék megjelenése a solymári folklórban

A színek zászlón való használatán kívül a kék-fehér jelen volt/van a népi kultúránkban. Ha 100 évvel ezelőtti falu utcáin képzeletben végigsétálunk, akkor a férfiak többségén munka közben nyakba akasztható jellegzetes formájú **sötétkék kötényt** látnánk, sokan ma is előszeretettel hordják kerti munka közben, vagy főzéskor. A férfiak sötétkék kötényviselete itt hagyományosnak mondható, több évszázados múltra tekint vissza.

Különösen a nők viseleti szokásaiban mutatkozik meg, hogy Solymáron a kék nem



Kék kötényes solymáriak májusfaállításkor, 2013

csupán szín, hanem már-már rituálisan visszatérő tipikus jelleg. A lányok, asszonyok viseletének elengedhetetlen része volt a **sötétkék, a fényesre mángorolt kötény**, gyakran a kékfestő **kartonruha** és a **kendő**. A tipikusan solymáriai női kötény csillogásra préselése egyes falubeli asszonyok kiváltsága volt, külön szaktudásnak számított meg-

felelő mángorlása. Keresztelőkön a **kismák talpig fehérben** mentek a szertartásra, esküvőkor pedig a menyasszony hajából lefutó **kék szalag** viselése számított hagyománynak. Egy időben a menyasszony **kékszínű felsőszoknyát hordott** a nagy napon, ezzel emlékeztetvén magát és az őt ünneplőket Mária alakjára és erkölcsi tisztaságára.

A kék szín ugyanakkor nemcsak folklorisztikus elem. Ha szeretjük Solymárban a kéket, olyan összekötő motívumokat is felfedezünk, amelyekhez pontosan a kék miatt fogunk pozitív érzéseket társítani. Elég a közlekedés területén a „kék buszra” gondolni, amely a **fő-**



Solymári búcsú, a kék mint településimázs-attribútum



Menyasszonyi viselet, a felsőszoknya Mária-kék színű



A gyerekek is hordták a mángorolt kék kötényeket



Imázspan manifesztálódó színszimbolika



A kék-fehér a hajadonok ünnepi viseletében is jelen volt



Jellemző színekombinációk az 1920-as évekből



Kismamák fehér kötényben keresztelő után, 1940



Katalin-bál 1968-ban. Lányok hagyományos kék kötényben



Nem szokványos kék kapu
a Dózsa Gy. utca 15. szám alatt



Kék Ovi a lakótelepen



Kék-fehér szalagok traktordíszként



Kék-fehér szalagos koszorú az iskola udvarán



Ünnepi zászlóhasználat a művelődési ház homlokzatán



Kék-fehér a helytörténeti gyűjtemény bejáratánál



Koszorúhasználat a színeinkkel az iskola udvarán



Koszorúzás után a legtöbb emlékszalag még jóideig az emlékművet díszítik



Koszorúhasználat kék-fehér színekkel a betelepülési emlékművön



Kékvirágú leánykökörccsin (Solymár, Szél-hegy, fotó: Gribek Dániel)



A zászlóvivők a település fehér-kék alapú zászlajával a Hősök Napja ünnepségén (2011)



Kárpáti néni ibolyakék színű íriszei a Szabadság utcai házuk előtti virágszigeten (2011)

várossal való kapcsolat egyik első és máig emblematisz szimbólumává lett az 1950-es évek végétől fogva. Ugyanígy a solymáriságot jelezheti a „Kék óvoda” is amely komoly **társadalmi fejlődés szinonímáját** jelképezte az 1970-1980-as években. A természeti környezetünk sem nélküli a szimbolikus

kék színt: „véletlenül” a Szélhegyen találjuk a védett, kékvirágú leánykökörccsint (*Pulsatilla grandis*), amely összekapcsol bennünket **egyetemesebb ökológiai dimenziókkal**. A hajdan Solymár területén élt kelták (eravisz-kuszok) is bizonyíthatóan kedvelték a kéket, főként ruháik, textíliák színezésében hasz-

nálhatták az itt is őshonos csülleng (Isatis tinctoria) kékjét. Utóbbi párhuzamok költői túlzásoknak látszanak, de bizonyos értelemben mind **önreprezentációs elemek, identitást meghatározó tényezők**. Kétségtelenül irracionalitás példának látszanak, amik egyszerűen leírhatók spekulatív, pszichés képzettársításokként. Mégis érvényesek, mert **egy közösség önazonosság-tudatának alkotóelemeiként is vizsgálhatók**.

Kék felül, kék alul?

A kék-fehér használatával kapcsolatos vizszo-
szatéró probléma a színek sorrendje, a kék árnyalata, illetve a zászló vízszintes, vagy függőleges osztásának kérdése. Ezek rendszerint akkor merülnek fel kérdésként, ha a kéket és a fehéret nemcsak hivatalos zászlón ünnepkor, hanem más célokra (szalag, poló, arculat, stb.) kívánják használni, mint imázsattribútumot. A 2015-ben hozott 25. számú dokumentum 16-os paragrafusa a dísz-
zászlókról és használatuk rendjéről rendelkezik, ad némi leírást, használati utat-
sítást.

Íme: „(1) *Díszzászló: méretei: 100x180 cm. A keskenyebbik oldaláról felezve 50x180 cm fehér, 50 x 180 cm sötétkék, a mértani közepén, mindkét oldalon Solymár címerével. Szélein rojtokkal, sarkain bojttal.* (2) *Őrzés helye: a polgármester dolgozószobája.* (3) *A nagyközségi zászlónak jelen kell lennie a nagyközségi ünnepek rendezvényein és olyan alkalommal, amikor a képviselő-testület meghatározza.* (4) *A zászlót a zászlótartó viszi és felel érte. A zászlótartó és a zászlót kísérő személyeket a polgármester jelöli*

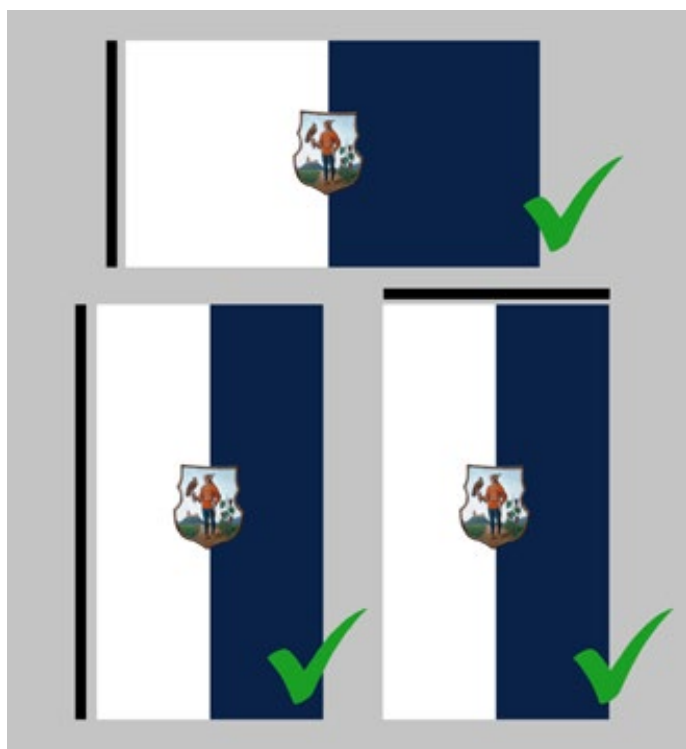
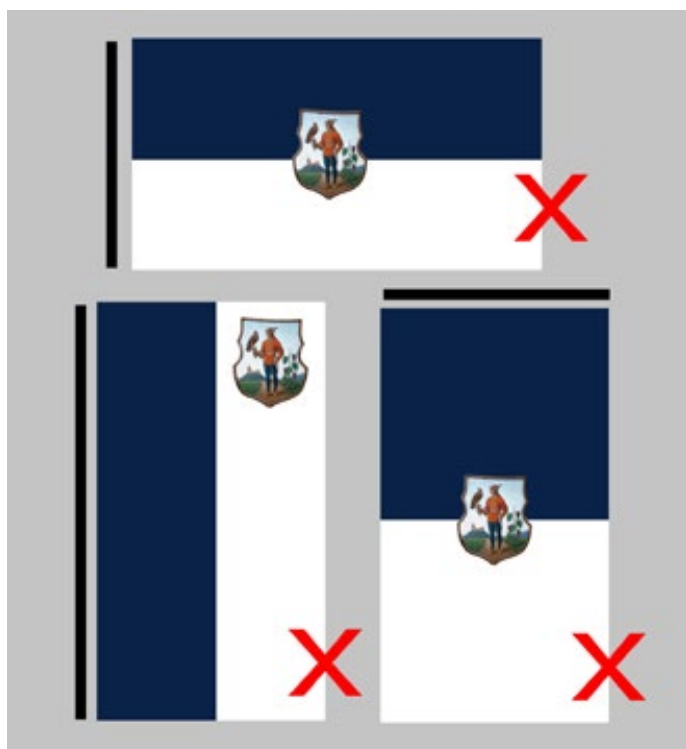
ki. (5) *Függönyzászló, gyalogzászló: az önkormányzat intézményei függönyzászlót és gyalogzászlót nemzeti és nagyközségi ünnepeken és más kivételes alkalmakkor tűzik ki.* (6) *Kiszászló: önkormányzati ünnepeken kiszászlóval kell a települést díszíteni, a kiszászló sötétkék-fehér színű zászló, címer nélkül.”*

A rendelet tehát egyértelműen a zászlók kapcsán foglal állást, amely szerint a zászló mértani jellegét (keskenyebbik oldalát) veszi kiindulópontnak. Ez a megfogalmazás azonban sokszor megtévesztő lehet, hiszen nem egyértelmű a kiindulópont, és hogy a felezést miként kell emiatt értelmezni függőleges, vagy vízszintes formátumú zászló esetén. Probléma továbbá az is, hogy a színek sorrendje sem világos, pont az előbbi problémából fakadóan. A solymári kék-fehér zászló használatának helyes értelmezéséhez a nemzetközileg is **alkalmazott vexillológia**, vagyis a zászlók színeinek, formáinak és használatának segédtudománya adhatja a valódi iránymutatást. A jelenlegi solymári rendelet ugyan erre nem tér ki, ennek ellenére miután hivatalos zászlóról beszélünk, érdemes megfontolni ezt a szempontot! A zászlók leírásának egységes szabályait a nemzetközi vexillológiai gyakorlat (FIAV) rögzíti.

A FIAV kimondja, hogy minden zászlóleírásban a kiindulópont a rúd felőli oldal (hoist) legyen, és a színek, mezők, osztások sorrendjét mindig ettől az oldaltól kifelé, balról jobbra haladva kell megadni. A vexillológia a kétosztatú zászlóknál (bicolor) elsősorban függőleges osztást tekint alapnak, kivéve, ha kifejezetten másképp van meghatározva. Ha ezt a szempontot vesszük alapul, akkor

a színek sorrendje és az osztás is egyértelművé válhat: például **minden esetben függőleges osztásról érdemes beszélni, a színek sorrendje pedig maradhat hagyományosan fehér-mélykék, legyen szó akár álló, akár fekvő mértani formáról.** Az egyszerűség kedvéért zárásként a kék-fehér

helyes és helytelen használatára mutatok példát. A vexillológia iránymutatásai a helyes használathoz adhatnak szakmai alapot, de a zászló szimbolikájának és imázsüzeneteinek továbbra is a jogalkotó, és mindenekelőtt a solymáriak adnak érvényt.



Felhasznált irodalom:

Bálint Sándor: *Ünnepi kalendárium I–II.* (Szent István Társulat, 1977–1978)

Bartha Elek: *Vallási terek szellemi öröksége* (2007)

Bonomi Jenő: *Búcsújárás Solymárra 1940 (1940/3)*

Wolfgang Braunfels: *Die Welt der Symbole* (Herder Verlag, 1984)

Kaiser Károly: *Historia Domus* (1915)

Milbich Tamás: *Elfelejtett szimbólumaink* (2024)

Milbich Tamás, Hegedűs András: *Solymári Arcképcsarnok 1266–2000* (2010)

Erich Neumann: *A nagy anya*

Palánki Tamás István: *Dogmatika IV., Mariológia*

Michel Pastoureau: *Bleu: Histoire d'une couleur* (Éditions du Seuil, 2000)

Seres István: *Adalékok és emlékiratok Solymár történetéhez* (2002)

Seres István: *Solymár története és néprajza* (1993)

Josef Taller, Bernahard Hellebrandt: *Solymár* (1986)

Vácz József: *A solymári kegykép története* (1991)

Konrad Weiß: *Zeitschrift für Bayerische Landesgeschichte folyóirat tanulmányai*

Alfred Znamierowski: *A zászlók nagykönyve* (1996)

Továbbá a *wikipedia* és *historisches-lexikon-bayerns.de* szócikkei, www.solymar.hu/hatarozatok-ren-deletek